

Tkacz

731809

Inna nazwa zawodu: nie występują

Zadania i czynności

Głównym celem pracy tkacza jest wytwarzanie różnorodnych tkanin (wełnianych, bawełnianych, lnianych, jedwabnych lub z włókien sztucznych) przeznaczonych na ubrania i dekoracje, wykorzystywanych w przemyśle i w innych dziedzinach wytwórczości (np. w pasmanterii). Podstawowym zadaniem tkacza jest przetwarzanie przędzy w tkaninę. Jest to długotrwały proces technologiczny, składający się z wielu wykonywanych kolejno czynności i operacji; realizowany w oparciu o niezbędne środki produkcji, tzn. maszyny, narzędzia i specjalistyczną aparaturę. Zadaniem tkacza jest obsługiwanie maszyn i urządzeń - włączanie i zatrzymywanie maszyn lub aparatury, kontrolowanie prawidłowości procesu technologicznego, czyszczenie itp. Ponieważ poszczególne etapy procesu technologicznego realizowane są na różnych stanowiskach pracy w zawodzie tkacza istnieje specjalizacja. Może być on zatrudniony jako snowacz osnów (tj. pionowych nici w tkaninie), cewiacz (cewiarz), klejarz osnów, wiązacz osnów, operator krosien - tkacz, brakarz lub tkacz tkanin specjalnych. Obowiązki, zadania i czynności pracowników są na wymienionych stanowiskach odmienne, mimo iż wszystkie wykonywane są w ramach tego samego zawodu i prowadzą do jednego celu - przetworzenia przędzy na tkaninę. Aby przystąpić do procesu tkania przędza musi być odpowiednio nawinięta, przygotowana i założona - w postaci osnowy - na krosna tkackie. Osnowa jest przygotowywana przez snowacza osnów, obsługującego maszyny nazywane snowarkami. W zależności od przeznaczenia osnowy i rodzaju surowca (tzn. od tego, jaka tkanina ma być wyprodukowana), wymagana jest różna liczba nici w osnowie - od 600 do kilku tysięcy. Dlatego też snucie odbywa się w różny sposób (snucie taśmowe lub zespołowe). Podczas snucia taśmowego przygotowuje się osnowy z mniejszej liczby nawojów (szpul) przędzy oraz osnowy do mniejszych partii zamówionych tkanin. Natomiast snowarki zespołowe są bardziej ekonomiczne przy snuciu gęstszych osnów oraz dużej liczby osnów (do długotrwałej produkcji tej samej tkaniny). Snowacz podczas pracy posługuje się płaskownikiem do przeciągania nici, nożyczkami, taśmami klejącymi, sznurkiem, arkuszami papieru i długopisem. Natomiast snowacz-łączarz posługuje się ponadto specjalnymi listwami drewnianymi, wałkami metalowymi (stanowiącymi wyposażenie maszyny łączarki), kluczami ślusarskimi i wózkiem podnośnikowym. Następny etap pracy wykonuje klejarz osnów, obsługujący autoklawy - specjalne kotły elektryczne oraz maszynę, tzw. klejarkę. Zadaniem klejarza jest przygotowanie roztworu kleju oraz nadanie osnowie odpowiedniej sztywności i śliskości. W swojej pracy posługuje się kluczami ślusarskimi, listwami do ustalania szerokości osnowy, nożyczkami itp. Kolejnym etapem pracy jest założenie osnowy na krosno. Czynność tę wykonuje wiązacz osnów. Jego zadanie polega na związaniu każdej nitki z nowej osnowy z każdą z kończącej się osnowy (4-8 tys. nitek). Aby tego dokonać, posługuje się on maszynką wiążącą. Ponadto wiązacz osnów posługuje się wózkiem, specjalnym grzebieniem i szczotką do wyczesywania osnowy, nożyczkami i kluczami ślusarskimi. Jeszcze innym stanowiskiem pomocniczym, umożliwiającym pracę tkaczowi jest stanowisko cewiacza. Jego zadaniem jest przewijanie przędzy z motków na cewki (małe szpulki) w celu uzyskania nawoju wątkowego, niezbędnego - tak jak osnowa - w procesie tkania i służącego do tworzenia poprzecznych nici w tkaninie. Cewiacz obsługuje maszynę nazywaną cewiarką. Mając krosno z założoną osnową i przygotowane nawoje wątkowe, może przystąpić do pracy operator krosien, czyli tkacz właściwy. Czynności, które

wykonuje, ich liczba i stopień trudności zależą od tego, jaka tkanina jest produkowana oraz jaki typ krosna obsługuje. Na innych typach krosien wytwarzane są tkaniny wełniane lub bawełniane (na krosnach chwytałkowych lub rapierowych), na innych natomiast tkaniny z włókien sztucznych, np. sukienkowe, podszewkowe czy galanteryjne (na krosnach hydraulicznych lub pneumatycznych). Krosna te różnią się stopniem zastosowanej w nich automatyzacji. Do obowiązków operatora krosien (tkacza) należy wymiana nawojów wątkowych i brzegowych, likwidacja zrywów osnowy i wątku, stała kontrola produkowanej tkaniny pod kątem błędów (np. „niedolotów” wątku, pasiastości wątkowej, chropowatości powierzchni), likwidacja błędów, wymiana perlinek, wkładanie znaków kończących zmianę, rejestracja produkcji w karcie, informowanie mistrza o poważniejszych usterkach (np. o przeprężeniu osnowy). W czasie pracy tkacz posługuje się nożyczkami, kostką do wyciągania zerwanego wątku, szczotką, długopisem itp. Wyodrębnionym rodzajem tkactwa jest tkactwo specjalne, np. pasmanteryjne. W tym wypadku występuje jeszcze większa różnorodność stosowanych krosien: igłowe nicielnicowe, igłowe żakardowe, żakardowe, aksamitkowe, klasyczne (w tym niektóre sterowane komputerowo). Poszczególne typy i podtypy maszyn służą do produkcji różnych wyrobów: lamówek, taśmy wypustkowej, gumy, aksamitek, taśmy orderowej, wstążek, taśmy ozdobnej, gurtów, taśmy pościelowej, emblematów, etykiet firmowych i informacyjnych, otoków i dystynkcji wojskowych, wieszaków, sznurowadeł oraz różnych taśm przemysłowych (nośnych, izolacyjnych, technicznych, tapicerskich itp.). W tym wypadku specyfika pracy jest pochodną bardzo dużej różnorodności wyrobów. Zależy od rodzajów przetwarzanej przędzy, jej barw i odcieni, mnóstwa wzorów (osnowowych i wątkowych) oraz od odmiennych sposobów obsługi różnych typów i podtypów krosien (czasem jedna osoba zmuszona jest do obsługi 2-3 różnych podtypów maszyn). Ten rodzaj pracy wymaga od tkacza dużych kwalifikacji, zdolności i doświadczenia zawodowego oraz umiejętności przystosowania się do zmiany stanowiska (sposobu obsługi innego podtypu krosna, różnego rodzaju osnowy, odmiennej kolorystyki i wzornictwa). Pomimo, iż operator krosien (tkacz) na bieżąco usuwa powstające w tkaninie błędy, to po nim kontrolę jakości wyrobu przeprowadza brakarz. Jego zadaniem jest kwalifikowanie wyprodukowanych bel tkaniny do danego gatunku, zgodnie z określonymi normami brakarskimi. Brakarz pracuje przy przeglądarce wyposażonej w duży pochyły ekran (do tzw. brakowania tkaniny), wałki podające, rozprowadzające i nawijające. Tkanina dostarczana jest bezpośrednio z tkalni i umieszczana na stole brakarskim. Obowiązkiem brakarza jest powiadomienie mistrza, jeżeli w przeglądanej sztuce tkaniny są duże lub liczne błędy tkackie. Brakarz w ciągu 8. godzin pracy przegląda 25-30 sztuk tkaniny, czyli ok. 4500 metrów. Swoją pracę wykonuje głównie w pozycji stojącej. Podczas pracy posługuje się lupą tkacką, lunometrem, nożyczkami, centymetrem krawieckim, mazakami i długopisem.

Środowisko pracy

materialne środowisko pracy Miejscem pracy tkacza są hale produkcyjne (w zakładach tzw. przemysłu lekkiego - tkalniach wełny, bawełny, lnu lub włókien sztucznych, zakładach pasmanteryjnych lub fabrykach dywanów), w których znajdują się różne typy i rodzaje maszyn oraz różnorodna aparatura. Uciążliwość pracy tkacza wynika z konieczności wielogodzinnego przebywania w określonym miejscu, bez względu na panujące tam warunki, zwłaszcza zapylenie i hałas. Ponadto na niektórych stanowiskach, np. klejarza, występuje podwyższona temperatura i wilgotność powietrza oraz niewielkie wibracje, np. w wypadku snowacza-łączarza. Podczas pracy tkacz musi zwracać uwagę na ruchome części maszyn, sygnalizację świetlną i wskazania różnych przyrządów kontrolno-pomiarowych, np. licznika metrów, szybkościomierza obrotów maszyny. W zawodzie tkacza istnieje zagrożenie takimi chorobami zawodowymi, jak spowodowane hałasem uszkodzenie słuchu, przewlekłe

zapalenie oskrzeli, alergiczne nieżyty błon śluzowych nosa i gardła. Pod względem obciążenia fizycznego praca tkacza zaliczana jest do średnio ciężkiej. warunki społeczne Tkacz wykonuje swoją pracę przeważnie indywidualnie - tylko na niektórych stanowiskach razem z osobą towarzyszącą, tzw. pomocnikiem (najczęściej jest to osoba, która dopiero uczy się pracy na danym stanowisku). W czasie wykonywania swych obowiązków ma jednak częsty kontakt z innymi ludźmi, zwłaszcza z bezpośrednim przełożonym (mistrzem), pracownikami obsługi technicznej i transportu, magazynierem bądź współpracownikiem - w wypadku pracy w zespole 2. osobowym (np. klejarz osnów, wiązacz osnów czy snowacz-łączarz). warunki organizacyjne Tkacz pracuje 8. godzin dziennie, jednak na ogół nie są to godziny stałe (tylko wiązacz osnów pracuje przeważnie na jedną zmianę w godzinach przedpołudniowych). Praca odbywa się w systemie 2. lub 3. zmianowym - w zależności od potrzeb produkcyjnych. Czynności są w dużej mierze zrutynizowane, powtarzające się, wykonywane według standardowych procedur oraz okresowo nadzorowane przez bezpośredniego przełożonego i brakarza. Tkacz w hierarchii organizacyjnej zakładu zwykle pełni rolę podwładnego (tylko pracując razem z pomocnikiem stoi od niego o szczebel wyżej w hierarchii zawodowej). Jego praca wiąże się z odpowiedzialnością za maszyny i powierzony mu surowiec oraz jakość wyprodukowanej tkaniny. Pracę swoją wykonuje w ubraniu roboczym i specjalnych ochroniaczach słuchu.

Wymagania psychologiczne

Ze względu na rodzaj i charakter pracy osoby zatrudnione w zawodzie tkacza muszą mieć dobry wzrok, zdolność rozróżniania barw i odróżniania kolorów pod względem odcieni (zwłaszcza cewiacz i tkacz tkanin specjalnych, np. dywanów czy pasmanterii). Ponadto niezbędne są umiejętność sprawnego i szybkiego wykonywania różnych czynności rękoma oraz zręczność palców i czułość dotyku (przede wszystkim podczas snucia osnowy, kiedy należy przewlekać bardzo cienkie nitki przez naprężacze, czujniki i grzebienie, wyczuwać na nich ewentualne zgrubienia i nierówności oraz przy wiązaniu zrywów osnowy lub wątku). Tkacza powinny cechować spostrzegawczość i szybki refleks - w celu dostrzegania zrywów, błędów maszynowych i szybkiego ich likwidowania, w celu obserwacji przyrządów pomiarowych i szybkiego ich ustawiania. Ważne są również koordynacja wzrokowo-ruchowa podczas wykonywania różnorodnych czynności roboczych (uruchamianie i zatrzymywanie maszyny), a także zmysł równowagi i widzenie stereoskopowe, umożliwiające ocenę odległości i głębi - szczególnie ważne podczas pracy przy maszynach i urządzeniach w ruchu oraz na podestach lub stopniach (snowacz, klejarz osnów, operator krosien, tkacz tkanin specjalnych). W zawodzie tkacza konieczna jest zdolność koncentracji uwagi z równoczesną jej podzielnością (np. podczas obserwowania przesuwającej się osnowy lub tkaniny z jednoczesnym kontrolowaniem różnych przyrządów kontrolno-pomiarowych i sygnalizacji świetlnej). Potrzebne są także pewne uzdolnienia techniczne przy poznawaniu budowy i zasad funkcjonowania maszyn i urządzeń, uruchamianiu ich, posługiwaniu się różnymi narzędziami (np. płaskownikiem do przeciągania nici, listwami do ustalania szerokości osnowy, kostką do wyciągania zerwanego wątku, kluczami ślusarskimi itp.). W pracy tkacza ważne są również takie cechy, jak umiejętność pracy w warunkach monotonnych, tj. wykonywanie powtarzających się rutynowych czynności (np. wiązanie zrywów) w jednostajnych warunkach środowiska (ciągły hałas); umiejętność podporządkowania się poleceniom zwierzchnika (mistrza, kierownika oddziału) i narzuconym zasadom pracy; wytrzymałość na długotrwały wysiłek podczas pracy, często w niewygodnych pozycjach - z podniesionymi albo wyciągniętymi do przodu rękoma, w głębokim skłonie lub wspinaniu się na palce oraz umiejętność pracy w szybkim wymuszonym tempie, narzuconym przez prędkość pracy maszyny i /lub akord. Wskazana jest także samokontrola, tj. panowanie nad własnymi emocjami w kontaktach z innymi osobami.

Praca tkacza wymaga także dużej cierpliwości i wytrwałości (np. podczas likwidacji licznych zrywów osnowy lub przewlekaniu kilku tysięcy nici przez czujniki i przewodniki, jak również dokładności i szybkiej orientacji w wypadku awarii).

Wymagania fizyczne i zdrowotne

W zawodzie tkacza niektóre czynności, takie jak np. obsługa określonych maszyn i urządzeń, wymagają bardzo dobrej kondycji fizycznej oraz wiążą się z koniecznością podnoszenia lub przetaczania znacznych ciężarów (wałów osnowy ważących kilkaset kilogramów). Dlatego też istotne znaczenie w tym zawodzie ma zdrowie i ogólna wydolność fizyczna oraz dość silna budowa ciała (na niektórych stanowiskach, zwłaszcza na stanowiskach zespołowego snowacza-łączarza, klejarza osnów i wiązacza osnów, zatrudniani są wyłącznie mężczyźni). Niezbędne są także sprawność narządu wzroku i zmysłu dotyku (konieczność dostrzegania i wiązania cienkich nici), sprawność narządu równowagi podczas pracy przy maszynach w ruchu i na stopniach, a ponadto sprawność układu oddechowego i narządu słuchu (praca w zapyleniu i hałasie). Istotna jest także sprawność układu kostno-stawowego, mięśniowego i układu krążenia - praca tkacza (zarówno w ruchu, jak i w pozycji stojącej) skłania do przyjmowania niewygodnych, wymuszonych pozycji ciała oraz stwarza konieczność dźwigania ciężarów (2-6 kilogramowych szpul), a także przetaczania 200-400 kilogramowych wałów osnowy. Wymagany jest również wzrost przynajmniej średni, tzn. powyżej 155 cm. Przeciwwskazaniami lekarskimi do pracy w tym zawodzie są: - niesprawność kończyn; - duże wady wzroku (nie poddające się korekcji); - zaburzenia i nieprawidłowe widzenie barw; - drżenie rąk oraz wzmożona pobudliwość motoryczna; - epilepsja; - alergie i skłonności do uczuleń; - przewlekłe choroby układu oddechowego; - choroby układu krążenia i nadciśnienie; - zaburzenia słuchu; - upośledzenie umysłowe; - choroby psychiczne. Stan zdrowia musi być udokumentowany świadectwem lekarskim, którego uzyskanie jest możliwe (po wykonaniu licznych badań specjalistycznych) od lekarza medycyny przemysłowej.

Warunki podjęcia pracy w zawodzie

Do podjęcia pracy w zawodzie tkacza niezbędne jest wykształcenie zasadniczego o profilu włókienniczo-tkackim lub - w wypadku osób dorosłych - podstawowego oraz przejście trwającego około 6. miesięcy tzw. przyuczenia zawodowego na określonym stanowisku roboczym w zakładzie pracy. Podobne przyuczenie odbywa absolwent zasadniczej szkoły zawodowej o innym profilu. Może ono zawierać część teoretyczną i praktyczną (bądź tylko praktyczną) na konkretnym stanowisku roboczym. Podpisuje się wówczas umowę o pracę z zakładem pracy i wykonuje prace pomocnicze na danym stanowisku pod kontrolą doświadczonego pracownika. Okres przyuczenia kończy się egzaminem praktycznym oraz teoretycznym z zakresu obowiązujących przepisów bhp, budowy obsługiwanego krosna itp. Po pozytywnym zdaniu egzaminu zostaje się pracownikiem samodzielnym na danym stanowisku pracy, tzn. przy obsłudze konkretnego typu krosna. Zawód tkacza związany jest z przemysłem włókienniczym, który znajduje się tylko w niektórych regionach kraju i tam właśnie znajdują się szkoły kształcące w tym zawodzie.

Możliwości awansu w hierarchii zawodowej

W zawodzie tkacza nie ma możliwości awansu w znaczeniu osiągnięcia coraz wyższych stopni w hierarchii organizacyjnej (awans na stanowisko mistrza wymaga zdobycia wykształcenia średniego - ukończenia technikum ze specjalnością tkactwa, ale praktycznie jest to już zdobycie nowego zawodu). Pewien awans może natomiast oznaczać zdobycie doświadczenia zawodowego i posiadanie marki dobrego tkacza, który będzie zdolny szkolić nowych pracowników.

Możliwości podjęcia pracy przez dorosłych

Pracę tkacza mogą podjąć osoby starsze (w zasadzie nie ma ograniczeń wieku) pod warunkiem, że są zdrowe i posiadają umiejętności oraz doświadczenie zawodowe.

Jednak spośród osób ubiegających się o pracę zawsze preferowane są osoby młodsze. Przyuczenie do zawodu jest możliwe, jednak w tym wypadku przyjmowane są wyłącznie osoby młode w wieku do 45 roku życia.

Możliwości zatrudnienia

Informacje będą sukcesywnie uzupełniane.

Zawody pokrewne

dziewiarz przędzacz operator maszyn włókienniczych pomoc klejarza bądź wiązacza osnów technik włókiennik ze specjalnością tkactwa lub przędzalnictwa

Polecana literatura

Czyżkowska S., Tkactwo ręczne, Watra, Warszawa 1988. Ignasiuk B., Programowanie i ocena efektywności modernizacji tkalni, Przegląd Włókienniczy 1993, 10, s. 253. Żądło J. (oprac.), Nowości w klejeniu osnów, Przegląd Włókienniczy 1995, 2, s. IV. Ornat M., Tkalnie roku 2000, Przegląd Włókienniczy 1993, 8, s. 198. Stadnicki J., Dynamika rapierów tkackich, PŁ, Bielsko-Biała 1994. Szosland J., Podstawy budowy i technologii tkanin, Wyd. Nauk. Techn., Warszawa 1991.